

Gerhard Scholte over Amnon en Tamar uit 2 Sam. 13:
'Zwijg erover !?'

'Oef, Dat is een heftig verhaal! Ik ben benieuwd hoeveel mensen dit verhaal voor het eerst horen? Dat merkten we ook in de voorbespreking, dat een aantal mensen zeiden: Het is me volstrekt onbekend. Kan dit wel?

Ik moet zeggen: dat ik dit verhaal met behoorlijk wat moeite heb voorbereid. Het is een gruwelijk gedetailleerd verhaal. Ik moest denken aan Jessica Durlacher die afgelopen dinsdag sprak bij de Auschwitz herdenking in het Wertheimpark bij het monument van Jan Wolkers. Ze vertelde, dat ze er vreselijk tegenop zag en helemaal geen zin had om weer die ellende van de Holocaust op te moeten roepen en daar woorden bij te zoeken. Het is niet leuk, zei ze, maar ik móet het doen, het is een heilige plicht. Ik heb het idee dat dit verhaal, dat zo gedetailleerd en zo bijzonder literair is verteld, ook een soort gedachtenismonument is. 'Ter gedachtenis aan Tamar', staat er als het ware onder. En vul ik aan 'ter gedachtenis aan alle slachtoffers van seksueel misbruik en geweld. Opdat wij niet vergeten.'

We móeten het telkens weer vertellen. Wat mij betreft zouden we het ook regelmatig moeten laten terugkomen in de kerk. Omdat wat hier gebeurt, niet eenmalig is gebeurd, maar nog gebeurt. Wie weet dagelijks. Misschien in onze kerk, wie weet wel dichterbij dan wij denken, in ons midden. Zoals het racisme van Jessica Durlacher veel dichterbij komt en altijd weer opnieuw en onnodig slachtoffers maakt.

Laten we het verhaal eens van dichterbij bekijken.

Hoofdpersoon Amnon is de kroonprins in het koningshuis van David. Dat is veelzeggend, Amnon is dus de oogappel van het staatsbestel; van hem, van zijn opvoeding, van zijn voorbereiding hangt voor het toekomstige koningschap veel af. Hij zal juist ook van zijn vader veel moeten leren. De kneepjes van het vak, zogezegd. Dit verhaal laat horen dat Amnon net te veel 'kneepjes' van zijn vader overneemt. Onmiddellijk hiervoor is ons namelijk de geschiedenis verteld van David en Batseba en Uria. Uria is vermoord omdat David iets met Batseba wilde...

Dat is allemaal net geweest en in het kielzog daarvan krijgen we dit voorgeschoteld. Wilde Amnon zijn vader kopiëren? David zag Batseba om te beginnen ook vanuit de verte. En vanuit de verte ziet Amnon Tamar, in het huis van de koningsdochters, ergens in het

complex van de paleizen. Zij valt op, zij valt hem op en hij valt op haar!

Het is liefde uit de verte. Maar liefde uit de verte is in de verste verte geen liefde, vertelt het verhaal.

Het verhaal wordt verteld vanuit de hoofdpersoon Amnon. Maar ik wil het verhaal eens bekijken vanuit Tamar. Slachtoffers krijgen over het algemeen te weinig aandacht.

Ik vond 7 momenten in het verhaal die tegelijk tot 7 kwetsuren worden, die Tamar kapot hebben gemaakt.

Het is zo gedetailleerd verteld, zo knap geconstrueerd, dat je er ook veel aan hebt, als je je afvraagt: hoe zit seksueel misbruik over het algemeen eigenlijk in elkaar.. Hoe werkt het eigenlijk?

Het eerste element dat ik zie, is dat ze gestuurd wordt, op verzoek van Amnon. 'Kan mijn zus Tamar niet komen om eten te maken?' Dan zegt David: Tamar, je moet gaan. En zij kan niet anders dan te gehoorzamen, ze moet gaan, in een strakke verhouding van macht en afhankelijkheid van macht. Dat hangt samen: macht en afhankelijkheid van macht! In veel gevallen het eerste wat opvalt bij misbruik.

En dan het tweede moment, dat van de verleiding, vaak een kwestie van 'vermoorde onschuld' ! Zo ook hier: Ik denk dat Tamar het natuurlijk leuk gevonden heeft. Ze mag iets doen voor de Kroonprins. 'Hij haalt mij eruit. Hij ziet mij!' En dat blijkt ook uit het feit dat ze *van harte* het eten gaat bereiden, die zogenaamde hartskoeken. Ze doet het van harte.

En zelfs nog vlak voor de verkrachtingsscene , dan lees je nog: dat ze het hem van harte aanreikt.

Wat een toewijding, maar ook wat een onschuld. Tja, onschuld die dus wordt verkracht!

Het derde moment is dat van haar isolering. Vlak voor het dieptepunt in het verhaal stuurt Amnon de bedienden, die in zijn appartement aanwezig waren, weg. De begeerte wordt hem te hevig. En Tamar blijft alleen met hem achter. In het isolement gedrongen.

Dat lees je altijd in de literatuur tav incest.

In dit verhaal is het een eenmalig gebeuren, maar in geval van incest van jaar op jaar. Met dreigementen, of juist met de illusie van uitverkorenheid wordt het slachtoffer weggehouden van de anderen en in een isolement gedrongen. 'Je zegt niets, het is ons geheimpje.' Of dreigend: 'anders ga ik het aan je leraar of je ouders vertellen'..

Er wordt zelfs gedreigd met God. 'God vindt het niet leuk als je je papa of opa verraadt.'

Uiteindelijk is daar het moment van de verkrachting, de ultieme vernedering. Daarbij krijgt Tamar in feite de schuld: *“Amnon haatte haar met een haat die groter was dan de liefde waarmee hij haar had liefgehad.* Die haat is natuurlijk, weten we nu van de psychologie, zelfhaat. En dat doet zich zo makkelijk en primitief aan ons voor. Dat willen we niet vaak niet waar hebben. ‘Zij heeft mij verleid!’

Dan het volgende moment, als kwetsuur jegens Tamar: Amnon stuurt haar weg. Hij had nog kunnen overwegen om met haar te trouwen, maar hij stuurt haar weg. De deur wordt achter haar vergrendeld. Het staat er tot 2x toe. Je hoort de grendel knersend op slot gaan. Daarmee is haar leven afgesloten van alle werkelijke leven. Ze is daarna helemaal alleen op straat. Helemaal alleen. Ze schreeuwt het uit, dat moet iemand toch gehoord hebben, maar het verhaal valt hier stil. Er is blijkbaar NIEMAND die haar horen wil... Dit is zo herkenbaar voor wie dit eens heeft meegemaakt! Mensen kunnen zo alleen komen te staan, dat ze aan suïcide gaan denken, of het begaan!

Dan komt Tamar bij Absalom, haar broer. Ha die gaat haar helpen, hoop je! Maar: ‘Is je broertje Amnon bij je geweest?’ Dat ‘tje’!, die bagatellisering die daarin schuil gaat.

“Zet je hart niet op deze zaak. Zwijg er maar over, het is tenslotte je broer!’ Ach ja nog zo’n argumentering die de eeuwen heeft getrotseerd:

‘Laten we de familie overeind laten en de verbanden niet verbreken. De goede naam niet door het slijk halen. Doe dat niet, zwijg er maar over.’

En tenslotte het laatste moment: David, als de koning, had haar nog recht kunnen verschaffen. Had dat moeten doen! Hij was per slot van rekening de overheid. Van hem is het laatste juridische woord te verwachten.

Hij moet dit berechten. Het klinkt veel belovend: ‘Hij wordt zeer woedend’. Lees je en dan : Punt. Hij doet niets.

Dat zien we vaker bij de overheid:

Publiekelijk laten ze zien dat ze heel woedend zijn. ‘We beloven..’

Ja er komen protocollen. Binnenkort al veranderingen...’ Maar er gebeurt niets. De doofpotstrategie wordt toegepast. Tamar is de klos. De slachtoffers zijn de klos.

De grote vraag is ook hier, zoals in elk geval van seksueel misbruik: Hadden **de omstanders** niet meer kunnen doen? Jonadab, Amnons

vriend begon er mee. Maar hij bedoelde het misschien nog onschuldig: 'Ik wilde Tamar alleen maar dichterbij halen. En David, had hij niet meer kunnen doen? Nee, hij kan zeggen: ik hoorde er pas later van. Is dat zo?

Het verhaal is hier prachtig, literair is het een hoogstandje. Amnon neemt het advies van Jonadab niet over. Hij verwoordt het net iets anders. Hij verraadt dat al in wat hij vader David vraagt: 'Laat Tamar komen en *van harte hartskoekjes voor me klaarmaken!*' Dat klinkt broeierig, dat klinkt gelijk heel klef.

Van harte hartskoekjes klaarmaken. Dat was mogelijk een afrodisiacum in die tijd. Dit wordt wel duidelijk: David had hier, bij die kleffe taal van Amnon op zijn hoede moeten zijn en misschien een vraag als deze kunnen stellen: 'Wat heb jij met Tamar? Waarom Tamar?'

En dat is een vraag die ook jij altijd kan stellen, als je iets begint te vermoeden. Wat heb jij met .... En als er blosjes op een wang verschijnen kun je doorvragen...

En dan nog een laatste vraag: een wezenlijke in de kerk: Waar is God in dit verhaal. Hij/Zij wordt niet genoemd, geen enkel woord over God. Dat is toch opmerkelijk? Wat moet Tamar? Ze verdwijnt in de mist van de stilte, in de achterkamers van het paleis. Ze is verdwenen. Haar leven is kapot gemaakt. Die vraag is zo herkenbaar ook voor slachtoffers van vandaag: 'Waar is God verdorie?' Ik las er een paar preken op na, hoe zij een antwoord zoeken op die vraag. Dan gaat het al snel over vergeving. Maar dat klinkt mij te snel, het lijkt te veel op het bagatelliseren van Absalom.

Kijk het is en blijft een heel opmerkelijk feit dat dit verhaal bewaard is gebleven en zo gedetailleerd is verteld. Dat is toch heel bijzonder?! Misschien is God daarin te vinden, dacht ik.

In het feit dat dit verhaal verteld is, bewaard gebleven is. Het is het werk van de profetische traditie, deze verhalen en ook dit verhaal. De profeten weten zich door God geroepen om **het onrecht aan de kaak te stellen**. Licht te werpen op onrecht. Genesis Een: God spreekt 'Er zij Licht', 'En er was Licht', dat over de Chaosmachten van voor de schepping wordt geworpen. God is in die zin te vinden in de goede journalistiek. In de beweginkjes van Mensenrechten. Daar is God.

En ja, misschien is er nog een moment in het verhaal waar iets van 'God' doordringt? In het veelzeggende zinnetje: **Sta op en Ga!** Dat hoor je vaker op beslissende momenten in het bijbelse verhaal:

Abraham, sta op en ga naar het beloofde land. Mozes, sta op en ga naar de Farao. Steeds leiden ze bevrijding in, mensen krijgen nieuwe veerkracht en kunnen op eigen benen staan! Ook later in het evangelie bij Jezus hoor je die woorden: Sta op en Wandel het leven in. Ga en trek je eigen spoor. Hier is het nota bene Amnon zelf die Tamar met die woorden wegstuurt. Schrijnend is het natuurlijk dat Amnon juist deze woorden gebruikt. Ultieme pervertering van de woorden die slechts bevrijding willen inluiden. Maar het is alsof Tamar toch de bevrijdende kracht van die woorden verstaat en de moed krijgt om rechtop te staan en luid schreeuwend haar onrecht bekend te maken. Zij laat het er niet bij zitten! En omwille van haar klinkt de vraag aan ons:

Laat het er niet bij zitten. Gedenk Tamar! Gedenk de mogelijke slachtoffers

Moge dat zo zijn!